

Almanya Seçim Sonuçlarının AB/Almanya-Türkiye İlişkilerine Muhtemel Etkileri: Çok Bilinmeyenli Bir Denkleme Yönelik İlk Görüşler - Ebru Turhan

26 Eylül 2021 tarihinde gerçekleşen ve sonuçları seçim gününün bitimine denk ön görülemeyen Almanya Federal Meclis seçimleri, Almanya'nın siyasi haritasında önemli değişikliklere neden oldu. Bu bağlamda, seçim sonuçları özellikle AB/Almanya-Türkiye ilişkileri açısından önümüze çok bilinmeyenli bir denkleme seriyor.

Seçimlerde en yüksek oyu alan Sosyal Demokrat Parti (SPD), 2017 seçimlerine göre oylarını yüzde 5,2 arttırarak yüzde 25,7'ye yükseltirken, Şansölye Angela Merkel liderliğinde 16 yıldır iktidarda kalan Hristiyan Demokrat Birlik/Hristiyan Sosyal Birlik (CDU/CSU) geçtiğimiz seçimlere göre yaklaşık yüzde 9'luk tarihi bir düŐüŐ kaydederek toplam oyların yüzde 24,1'ini alabildi. SPD'nin yanı sıra seçimlerin önemli bir kazananı olarak nitelendirilen Yeşiller Partisi, toplam oyların yüzde 14,8'ini alarak geçtiğimiz seçimlere göre oylarını yaklaşık yüzde 6 yükseltti ve halihazırda gerçekleŐtirilmiŐ genel seçimlerde yakalamıŐ olduğu tüm oy oranlarının üstüne ıktı. Hr Demokrat Parti (FDP), bir önceki seçimlere göre oy oranını yaklaşık aynı düzeyde tutmayı baŐarırken, AB'nin bütünleşme sürecinin birçok öğesine Őüpheyle yaklaŐan Sol Parti (die Linke) 2017 yılına göre yüzde 4,3'lk puan kaybıyla seçimleri yüzde 4,9'luk oy oranıyla tamamladı. Böylelikle, Sol Parti her ne kadar yüzde 5'luk seçim barajının altında kalmıŐ olsa da Almanya seçim sisteminin ayırt edici bir özelliği olan ve seçmenin ikamet ettiği seçim bölgesinin milletvekilini belirlemek için kullandığı "birinci oy" aracılığıyla kazandığı doğrudan  milletvekilliği sayesinde mecliste yerini koruyabildi. AŐırı sağcı Almanya için Alternatif (AfD) Partisi'nin oyları 2017'ye göre yaklaşık yüzde 2 azalarak yüzde 10,3'e düŐtü ve böylelikle AfD Federal Meclis'teki en büyük üçüncü parti konumundan beŐincilięe geriledi.

Almanya seçimlerinin hem Avrupa'ya genel etkisi hem de AB-Türkiye ilişkilerine muhtemel etkileri hakkında belli varsayımlarda bulunmak için seçim sonuçlarının öncelikle birbiriyle de bağlantılı  özel boyut üzerinden incelenmesi mühim: a) Almanya boyutu; b) Avrupa boyutu; c) İkili boyut (Almanya-Türkiye ilişkileri).

1) Seçimlerin Almanya Boyutu

Seçim süresince gerek partilerin seçim kampanyalarında gerekse parti liderlerinin halka açık seçim tartıŐmalarında Avrupa Birliği, dış politika ve Türkiye gibi konular öncelikli temalar olarak gündeme gelmediler. Bu bağlamda, hem Türkiye'de anayasa deęiŐiklięi referandumunun hem de Almanya'da Federal Meclis seçimlerinin gerçekleŐtięi ve "süper seçim yılı" olarak nitelendirebileceğimiz 2017 yılına göre daha farklı bir resimle karŐı karŐıya kalmıŐ bulunmaktayız. 2017 yılında hem Alman hem Türk siyasilerin seçim

kampanyalarında Almanya-Türkiye ilişkileri kilit bir yere sahip olmuştu ve ikili ilişkiler siyasallaşmaya (*politicization*) oldukça elverişli hale gelmişti. Nitekim, ikili diyaloga dair birçok konu ve bu konularda iki ülke arasında politika koordinasyonunun mümkün olup olmayacağı, kapalı kapılar ardında hükümet temsilcilerinin gerçekleştireceği müzakerelerden faydalanılarak sonuca bağlanmamıştı. Bunun yerine, iki ülkenin hükümet temsilcilerinin ve siyasilerinin mikrofonlar ve kameraların önünde yaptıkları açıklamalarla, Alman ve Türk kamuoyunun karar alma süreçlerine dahil edildiği siyasallaşmış ve her türlü çatışmaya açık bir süreç ortaya çıkmıştı. 2017 yılında yaşanan siyasallaşma ve “megafon diplomasisi”, 2021 Almanya Federal Meclis seçimlerinde gözlemlenmedi. Türkiye konusunun seçimlerde siyasallaşmamasının ve araçsallaştırılmamasının arkasında iki önemli neden bulunmaktaydı. Birincisi, seçim sonuçlarının son derece belirsiz olduğu bir süreçte, merkez sağ ve soldaki partilerin Türkiye, yabancılar ve göç gibi konuları politize ederek, bu konular aracılığıyla seçmen tabanını oluşturan anti-sistem partilere bazı seçmenlerini kaybetme ihtimalleriydi. İkincisi, COVID-19 pandemisinin küresel ve yerel etkileri ışığında halk sağlığı, dijitalleşme, “yeşil” ekonomi ve sosyal politikalar gibi temaların daha çok öne çıkmış olmasıydı.

Öte yandan, seçim kampanyalarında partilerin Türkiye’yi araçsallaştırmamaları, bizleri partilerin Türkiye ile ilişkiler konusunda belirgin ve birbirinden farklı duruşlara sahip olmadıkları yanılgısına da yöneltmemeli. Önde gelen partilerin seçim programları bu noktada oldukça ışık tutucu dokümanlar ve Türkiye ile ilgili aşağıda bahsi geçen söylemlere yer vermekteler:

1. **CDU/CSU:** Hristiyan Demokratların [seçim programı](#), “Türkiye ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi” başlığı altında “bizimle tam üyelik olmayacak” söylemine yer veriyor ve imtiyazlı ortaklık terimini kullanmadan Türkiye ile “yakın bir ortaklık” oluşturacağını vurguluyor. CDU/CSU, [2017 seçim programında](#) benzer bir tavır takınarak “kriterleri karşılamadığı için Türkiye’nin AB’ye tam üyeliğine karşıyız” ibaresini kullanmıştı. Ancak ilk defa Hristiyan Demokratlar’ın liderliğinde bir hükümet kurulması durumunda CDU/CSU, AB-Türkiye ilişkilerinde katılım müzakereleri dışında bir B planını devreye sokmayı amaçladığını açıkça vurguluyor ki bu yeni bir gelişme. Yani CDU/CSU’nun başını çekeceği bir

koalisyonda - ki bu artık çok düşük bir ihtimal - AB-Türkiye ilişkilerinin son dönemde giderek güçlenen ve sektörel iş birliğini temel alan [“işlemsel” \(transactional\) boyutu](#) daha da öne çıkacaktı.

2. **Yeşiller Partisi:** AB-Türkiye ilişkilerinde işlemsellikten daha çok değerlere ve normatif öğelere önem veren Yeşiller Partisi, Türkiye'nin [AB ile üyelik müzakerelerinin yeniden canlandırılmasını hedeflediğini](#) seçim programında vurguluyor. Yeşiller'in bu politika tercihi şaşırtıcı gelmemeli; nitekim halihazırda Türkiye'de demokratikleşme sürecine en çok katkıda bulunma “potansiyeline” sahip ve daha iyi bir alternatifi henüz keşfedilmemiş olan tek mekanizma katılım müzakereleri. Bununla beraber, Yeşiller'in seçim programı, Türkiye'ye insan hakları, demokratikleşme, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi politika alanlarında derin eleştiriler getiriyor.
3. **SPD:** Sosyal Demokratları bu seçim döneminde diğer tüm önde gelen partilerden ayıran önemli bir özellik, seçim programlarında Türkiye'ye en az yer veren parti olmalarıydı. SPD'nin [2021 seçim programı](#), Türkiye ile ilişkilere sadece iki cümle ile yer verirken, Sosyal Demokratlar'ın [2017 seçim programlarında](#) Türkiye ile ilişkilerin geleceğine dair yaklaşık yarım sayfayı bulan detaylı bir açıklama yer almaktaydı. SPD, 2021 programında Türkiye'nin AB katılım süreci ile ilgili herhangi bir tercih belirtmezken, AB-Türkiye diyalogunun önemli bir boyutunu hukuk devleti, demokratikleşme ve uluslararası hukuk gibi konuların oluşturmasının gerekliliğini vurguluyor.
4. **FDP:** CDU/CSU ile paralel bir görüşe sahip olan Hür Demokrat Parti, [Türkiye ile katılım müzakerelerin sona erdirilmesini](#) ve AB ile Türkiye arasında güvenlik ve ekonomi politikaları temel alınarak özel bir ilişki geliştirilmesini talep ediyor. FDP, 2017 seçim programında da Türkiye ile üyelik müzakerelerinin sonlandırılması çağrısını yaparken, bir yandan da AB'nin de devamlı bir değişim içerisinde olduğuna dikkat çekerek farklılaştırılmış entegrasyon modellerinin AB-Türkiye ilişkilerinde yeni opsiyonlara kapı açabileceğini vurgulamıştı. FDP, bu görüşüne 2021 seçim programında yer vermiyor ve Türkiye ile oluşturulabilecek ortaklık modellerinde AB'nin bütünleşme modellerine dikkat çekmiyor.

Önde gelen siyasi partiler kendilerini Türkiye ile ilişkiler konusunda yukarıda bahsi geçen şekillerde konumlandırmışken, gelecek haftalarda oluşturulacak

hükümetin koalisyon antlaşmasında Türkiye'ye ilişkin nasıl bir ibarenin yer alması beklenebilir?

Koalisyonun büyük ihtimalle 2017 seçimlerine göre oylarını ya önemli derecede arttırmış ya da aynı seviyede tutmuş üç parti olan SDP, Yeşiller ve FDP arasında kurulacak bir "trafik lambası" hükümeti olarak gerçekleşmesi ihtimalinin oldukça yüksek olduğu ön görülebilir. Nitekim, bu üç parti 15 Ekim tarihinde yeni hükümeti kurma amacıyla resmi görüşmelere başladı. Bu bağlamda, koalisyon antlaşmasının da Türkiye konusunda üç koalisyon ortağının tam ortasında pozisyon almış ve en büyük koalisyon ortağı olacak SPD'nin seçim programında yer alan söylemlere yakın ibareler barındırması beklenebilir. Bir yandan Türkiye ile sektörel, işlemsel diyalogun önemine değinen, bir yandan da Yeşiller Partisi'nin şekillendireceği satırlarda insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi konuların ikili ilişkilerde belirleyici bir rol üstleneceğini ifade eden bir koalisyon antlaşması önümüze çıkabilir. En iyi ihtimalle, Türkiye'nin AB üyelik sürecine ilişkin "ahde vefa" prensibi vurgusu ile karşılaşabiliriz ki bu da ufak bir olasılık.

2) Seçimlerin Avrupa Boyutu

Seçimlerin Avrupa boyutunda karşımıza çıkan en kilit sorulardan birisi Almanya'nın dış politika parametrelerinde önemli değişimlerin yaşanıp yaşanmayacağı.

Angela Merkel'in dış politika alanında - bazıları eleştirilere de tabi tutulan - dört önemli mirası bulunmakta: **Birincisi**, dış politikada tutarlılık ve istikrar. **İkincisi**, birinci mirasla da bağlantılı olarak, Merkel'in dış politikada çıkarlar-değerler dengesine son derece dikkat etmiş olması. Almanya'nın dış ve Avrupa politikalarında ulusal çıkarlara verilen önemin artması, Merkel dönemiyle başlamadı. Ancak Angela Merkel, özellikle Şansölye [Gerhard Schröder döneminde temelleri atılan ve Alman dış politikasının "normalleşmesi"](#) olarak nitelendirilen, dış politikanın faydacı bir bakış açısıyla şekillendirilmesi eğilimlerini sürdürmeye devam etti. Merkel, her ne kadar dış politikada işlemsel ve değer-temelli anlayışları bir arada yürütmeye çalışmış olsa da [Rusya ve Çin gibi devletlere](#)

[yönelik dış politika anlayışında](#) çoğu zaman ulusal ekonomik ve jeopolitik çıkarlar, değerlerin önüne geçti. **Merkel'in üçüncüsü mirası**, özellikle iç ve bölgesel krizlerin AB üyeleri üzerinde yarattığı negatif dışsallıkların bertaraf edilmesinde AB'nin ["kriz yöneticisi" ve "lideri"](#) görevini üstlenmiş olması. **Dördüncüsü**, Merkel döneminde Almanya'nın dış politikasının Federal Dışişleri Bakanlığı yerine daha çok Şansölye ofisinde şekillendirilmiş olması.

Bu çerçevede en önemli soru, Merkel sonrası dönemde Merkel'in hangi miraslarına sahip çıkılacağıdır. Yeşiller Partisi'nin ikinci büyük koalisyon ortağı olarak Dışişleri Bakanlığı'nı almasının oldukça muhtemel olduğu düşünülürse, Alman dış politikasının ana parametrelerinde kısıtlı da olsa bazı oynamalar yaşanabilir. Özellikle, çıkarlar-değerler ekseninde Rusya, Çin, Türkiye ile ilişkiler ve AB'nin kendi içinde yükselen illiberal eğilimler gibi konularda değerler boyutunun önem kazanması beklenebilir. Federal Dışişleri Bakanlığı da Merkel dönemine göre daha aktif bir statüye yeniden sahip olabilir. Fakat unutmamamız gereken bir nokta, büyük koalisyona nazaran birbirinden farklı daha fazla politika tercihinine sahip, daha fazla sayıda paydaşın olacağı üçlü bir koalisyon, daha parçalanmış ve fragmente bir hükümet ortaya çıkaracaktır. Bu bağlamda, Merkel sonrası dönemde Almanya'nın gerek Avrupa gerekse Türkiye politikası, daha az tutarlı, daha değişken ve çok başlı bir hal alabilir.

Diğer önemli soru, Avrupa siyasetinde **"Merkel etkisi"** nin ortadan kalkmasıyla AB'de ve özellikle AB Zirvesi'nde (*European Council*) bir liderlik ve güç boşluğunun ortaya çıkıp çıkmayacağı ve bu boşluğun kim tarafından doldurulacağıdır. Bununla birlikte olası Şansölye Olaf Scholz'un, kendisini AB Zirvesi içerisinde nasıl konumlandırabileceği sorusu da önemlidir. Bu sorulara ilişkin gelişmeler, gelecek zamanda AB-Türkiye ilişkilerini de doğrudan etkileyecek. Nitekim, özellikle son beş yılda AB Zirvesi'nin sonuç bildirgelerinde Türkiye ve AB-Türkiye ilişkilerine yönelik alınan stratejik kararların birçoğu Angela Merkel'in önderliği ya da arabuluculuğu aracılığıyla alındı. Merkel, bir yandan Mart 2016 mülteci mutabakatının hayata geçirilmesinde [oynağığı kilit rol ile](#), AB-Türkiye arasında kriz yönetimi konusunda iş birliğinin kurumsallaşmasına büyük katkı sağladı. Öte yandan, son yıllarda Doğu Akdeniz krizi kapsamında gerçekleştirdiği [arabuluculuk çalışmalarıyla](#) da AB-Türkiye diyalogunda da bir "kriz yöneticisi" olarak işlev gördü.

AB'nin geleceği ile ilgili diğer önemli soru ise Merkel sonrası dönemde kriz yöneticiliğini AB zirvesi içinde kim ya da kimlerin üstleneceğidir. Bu konu Türkiye-AB ilişkilerinin rotası ve içeriği açısından oldukça belirleyici olacak. Bu noktada özellikle Fransa-Almanya "motorunda" yaşanacak eksen kaymalarını dikkatle takip etmemiz gerekecek. Fransa, 1 Ocak 2022 tarihinde bir yandan AB dönem başkanlığını devralacak, bir yandan da Nisan 2022'de genel seçimlere gidecek. Bu iki gelişme, Almanya açısından oldukça elverişsiz bir döneme rastladı. Son dönemlerde Almanya ile özellikle dış politika, güvenlik politikası, Doğu Akdeniz gibi konularda farklı tercihlere sahip olan Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un, Almanya'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın geliştirilmesi konusunda daha aktif bir rol oynamasını talep etmesi beklenmekte. Nitekim, Macron, AB dönem başkanlığı sırasında hemen Fransa seçimlerinden önce bir [savunma zirvesi](#) düzenleyecek. Öte yandan, Fransa'nın Eylül sonunda [Yunanistan'la imzaladığı savunma anlaşması](#), hem Fransa'nın Doğu Akdeniz krizindeki tutumunu devam ettireceğine hem de Macron'un AB Zirvesi ve AB içerisinde Merkel sonrası geçiş döneminde oluşan liderlik ve güç boşluğunu bir "böl ve fethet" stratejisi ile de doldurmaya çalışabileceğine işaret ediyor. Macron'un takındığı tutum, aynı zamanda 2022 Fransa genel seçimlerinde Alman seçimlerinin aksine gerek AB ile ilgili konuların gerekse Türkiye ile ilişkilerin siyasallaşabileceğine işaret ediyor. Özetle, muhtemel Şansölye Olaf Scholz'un AB-Türkiye ilişkilerinde oynayacağı rol, özellikle kendisini gelecek aylarda gerek AB Zirvesi içinde gerekse Fransa ile ikili ilişkilerde nerede konumlandırabileceğine oldukça bağlı olacak.

3) Seçimlerin İkili İlişkiler (Almanya-Türkiye) Boyutu

Almanya-Türkiye ilişkileri bünyesinde birçok sektörü barındıran [son derece karmaşık ve yoğun bir karşılıklı bağımlılık ağına sahip](#). Mülteci mutabakatının ayakta kalması Almanya açısından özellikle önemli. Bu bağlamda, Almanya'da seçimlerin akabinde hangi tip koalisyon modeli oluşturulursa oluşturulsun ikili ilişkilerde derin ve süregelen bir kopma hiçbir koşulda beklenmemeli. Koalisyon paydaşı olması ön görülen tüm partiler (SPD, Yeşiller Partisi, FDP ve ufak bir ihtimalle CDU/CSU) seçim programlarında Türkiye ile sektörel diyaloğun pekiştirilmesi gerektiğini vurguluyorlar. Bu çerçevede, yeni dönemde de enerji, ticaret, Yeşil Mutabakat, dijitalleşme, sağlık, göç ve güvenlik gibi politika

alanlarında AB/Almanya-Türkiye diyalogunun sürmesi ön görülebilir. Öte yandan, özellikle Ankara ve Türk iş çevreleri açısından öncelikli bir konu olan Gümrük Birliği'nin modernize edilmesi mevzusuna yeni hükümetin yaklaşımı ve bu konuda "normatif" bir koşulluluk öne sürüp sürmeyeceği, kurulacak hükümetin "koalisyon antlaşması" dokümanında bir netlik kazanabilir. Sektörel iş birliği fırsatlarının yanı sıra, Almanya-AB-Türkiye ilişkilerinde önüne çıkabilecek önemli bir zorluk, 2022-2023 yıllarında Türkiye'nin içine girmesi ön görülen son derece yoğun ve karmaşık seçim süreci sırasında, Almanya/Avrupa-Türkiye ilişkilerinin iki taraf tarafından da siyasallaştırılması ve medyada malzeme haline getirilmesi olabilir.

Sonuç olarak, Merkel sonrası dönemde, Almanya-Türkiye ilişkilerinde son yıllarda öne çıkan ve sektörel iş birliğini temel alan [işlemsel diyalog anlayışı](#) tamamen geri plana itilmemekle beraber, değerleri daha çok baz alan bir diyalog modeli biraz daha öne çıkabilir. Merkel dönemine nazaran Almanya'nın Türkiye ve Avrupa politikaları, çok başlı ve çok sesli bir koalisyon hükümeti ışığında daha az istikrarlı ve daha değişken bir karaktere bürünebilir. Almanya'nın özellikle AB'ye üye ülkeler ve Türkiye arasında çıkan anlaşmazlıklarda son dönemlerdekine benzer şekilde bir "arabulucu"/"kriz yönetici" rol üstlenip üstlenemeyeceği de muhtemel Şansölye Scholz'un başbakanlığının ilk aylarında kendisini AB Zirvesi ve Fransa-Almanya ikilisi bünyesinde nerede konumlandırabileceğine bağlı olacak.

Ebru Turhan, Dr. Öğr. Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi

Ebru Turhan, Türk-Alman Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Ayrıca Berlin'deki Institute for European Politics'de (IEP) kıdemli uzman olarak çalışmaktadır. Bath Üniversitesi'nden Çağdaş Avrupa Çalışmaları alanında yüksek lisans ve Köln Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi alanında doktora derecesine sahiptir. Güncel araştırma konuları arasında AB-Türkiye ilişkileri, farklılaştırılmış harici entegrasyon, Almanya-Türkiye ilişkileri, Alman dış politikası ve normların tartışılması (norm contestation) bulunmaktadır. VIADUCT Jean Monnet Networkü tarafından verilen 2020 Teaching Excellence ödülünün sahibidir ve yayın aşamasında olan EU-Turkey Relations: Theories, Institutions, and Policies (Palgrave Macmillan, 2021) kitabının eş editörüdür.

Bu yazıya atıf için: Ebru Turhan, 'Almanya Seçim Sonuçlarının AB/Almanya-Türkiye İlişkilerine Muhtemel Etkileri: Çok Bilinmeyenli Bir Denklem Yönelik İlk Görüşler', *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 20 Ekim 2021, <https://www.uikpanorama.com/blog/2021/10/20/almanya-secim-sonuclarinin-ab-almanya-turkiye-iliskilerine-muhtemel-etkileri-cok-bilinmeyenli-bir-denkleme-yonelik-ilk-gorusler/>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.